

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 22 maart 2026

Spraakverwarring

Kees Kok

‘Wakker blijven en nuchter’

Ekklesia Amsterdam, 22 maart 2026

In zijn nieuwste boek *Absolute democratie* behandelt Ilja Leonard Pfeiffer – schrijver van o.a. *Grand Hotel Europa* en *Alkibiades* – in vijftig korte opstellen uiterst welsprekend, helder en onweerlegbaar alle kwalen, rampen en oorlogen die Europa en de rest van de wereld teisteren. We kennen ze inmiddels wel: de sluipende afbraak van de rechtsstaat, de verzwakking van de democratie, de rem op de klimaatdoelen, enzovoort. Sinds dat boek uit is, zijn er alweer minstens twee oorlogen bij gekomen. Het lijkt er sterk op dat de periode van betrekkelijke rust en vrede van na de Tweede Wereldoorlog ten einde loopt, ook bij ons in het ‘rijke Westen’. Bijna overal in de rest van de wereld zijn de oorlogen, de revoluties en de bloedige machtsgrepen nooit opgehouden. En de meesten daarvan vonden en vinden nog steeds plaats als gevolg van ons koloniale verleden, de toename van onze welvaart en de daarmee gepaard gaande geeuwghonger naar olie en andere grondstoffen. Om met de bijbelse Prediker te spreken: ‘Niets nieuws onder de zon’. Zoals al duizenden jaren geschreven staat, onder andere in Psalm 82: De opperwezens in hun vergaderzalen – Davos bijvoorbeeld –, loochenen het recht en begunstigen de wereldwijde firma Ploert & Schender. Zij willen niet weten, niet zien... in duisternis gaan zij hun gang – op haar grondvesten wankelt de aarde.’ Daartegen staat ‘Hij, die Ene’ als enige op en geeft zijn weerwoord. Jullie zijn ook maar gewone mensen, maar jullie gedragen je als onsterfelijke godenzonen. Maar sterven zal je, zoals mensen sterven.

Die opstandige tegengod komt bij Ilja Pfeiffer niet voor, al vertoont de schrijver op de foto achterin het boek – met zijn wilde lange haren en gebeeldhouwde kop, gehuld in een rookwolk –, een sterke gelijkenis met een ouderwets godsbeeld. Maar als hij op het eind van zijn boek, na al die deprimerende shit, probeert aan te geven hoe en wat er anders zou moeten, komt hij wel in wat je zou kunnen noemen bijbels vaarwater en op psalmodische paden terecht. Hij schrijft: ‘geen enkele democratie die ongelijkheid in stand laat en zich neerlegt bij de toename van die ongelijkheid is geloofwaardig, rechtvaardig en duurzaam. Het beleid zou erop gericht moeten zijn economische ongelijkheid teniet te doen en rijkdom te herverdelen. Er moet gestreefd worden naar een wereldwijde afname van consumptie in plaats van groei. Armoede maakt niet ongelukkig; wat ongelukkig maakt, is armer zijn dan de anderen, oftewel onrechtvaardigheid. De aanbeveling van Karl Marx dat de productiemiddelen in de handen van het volk moeten zijn, is vandaag de dag relevanter dan ook.’ Hoe denkt Pfeiffer die oude bijbelse en socialistische droom, die zo vaak in een nachtmerrie is omgeslagen, te verwezenlijken? De rode en gouden bergen die ons beloofd werden, lijken steeds verder weg. Overall is ontij, ongeest, onland, onrecht.

2.

Ilja Pfeiffer vestigt zijn hoop op Europa: ‘Ons behoud is gelegen in een sterke, eensgezinde Verenigde Staten van Europa als de mondiale hoeder van de democratie, de rechtsstaat, sociale rechtvaardigheid en internationaal recht, om daarmee een baken van hoop te zijn

voor de rest van de wereld.' Dat doet me denken aan een gedicht uit *Die wij denken*, de laatste en wat mij betreft mooiste dichtbundel van Huub Oosterhuis, uit 2018:

Aan de Verenigde Staten van Europa

*Als jullie zouden besluiten
de misdaden door onze vaders begaan
te wreken met gerechtigheid en genade*

*het in stukken geknipte werelddeel Afrika
het uitgezogen vernederde
nu eindelijk mee op te bouwen*

*met het kapitaal
dat je aan haar verdiend hebt –
als je besluiten zou wat?*

*God te doen. Ook wie niet gelooft
in zijn bestaan
kan stukje bij beetje hem doen.*

*Er zijn hersenen genoeg
op deze aarde
die weten hoe dat zou kunnen.*

Ja, er zijn hersenen genoeg, al worden steeds meer hersenen, vooral van jongeren, vandaag verward en verdoofd en verweekt door drugs, sociale media en A.I. Met als gevolg: toenemende depressie die niet zelden in zelfmoord eindigt. En agressie: jongens die elkaar in elkaar slaan en dat filmen en posten: de mini-oorlogjes van de straat, naar het voorbeeld van de Opperwezens van deze wereld en de gewelddadige rotzooi van verslavende playstation-games. Daar komt Pfeiffer niet eens aan toe.

Maar wat moeten *wij* dan, als er niet genoeg hersenen overblijven die weten hoe het zou kunnen? Wat kunnen wij als individuen, als Ekklesia? Nou ja, als we de bijbel mogen geloven – en dat mag –, is het simpel: verkoop alles wat je bezit en geef het aan de armen. En wat de bergrede betreft: je andere wang toekeren; en dan is er nog die vermaning van Jezus: 'wie het zwaard opneemt, zal door het zwaard omkomen'.

Dus, zou je zeggen: niet meedoen aan de wapenwedloop, zeker niet ten koste van zorg en sociale voorzieningen. Het valt mij trouwens op dat generaals als ze op de tv spreken over de oorlog altijd hun vredigste gezicht trekken en enthousiast worden als ze het over nieuwe wapensystemen hebben. Alsof die niet bedoeld zijn om dood en verderf te zaaien. Reclame voor het leger lijkt op een spannende, maar onbloedige videogame met frisse jongens en meisjes die carrière maken. Die beeldtaal is een grove vervalsing van de werkelijkheid.

Maar wordt er al gauw gezegd: Ga toch weg met je gebroken geweeertje, pas maar op, Poetin komt eraan. Ja, veertig jaar geleden zongen we in deze Ekklesia nog vrolijk: 'God weet komen de Chinezen / onze kronen, onze kerken / zullen branden, onvolprezen.' Maar de Chinezen

zijn nog steeds niet gekomen en de Russen verliezen maandelijks 30.000 militairen aan die waanzinnige Poetin-oorlog, zonder veel verder te komen. Arme Russen! Dat doet mij weer denken aan een aantekening die Elias Canetti maakte in 1943, dus middenin de Tweede Wereldoorlog, op het dieptepunt van de Shoah, een aantekening die in vele opzichten nog steeds, of weer hoogst actueel is:

De grootste verleiding van mijn leven, de enige waar ik heel hard tegen heb moeten vechten, is deze: helemaal Jood te zijn. (...) Ik heb mijn vrienden veracht als zij zich losrukten van de verlokkingen van de vele volken en weer blindelings, gewoon weer Jood werden. Hoe zwaar valt het mij nu ze niet na te volgen. De nieuwe doden, de lang-voor-hun-tijd-doden, smeken je erom, en wie heeft het hart nee tegen ze te zeggen. Maar zijn de nieuwe doden niet overal, aan alle kanten, van ieder volk? Moet ik mij voor de Russen afsluiten vanwege de Joden, voor de Chinezen omdat ze ver weg, voor de Duitsers omdat ze van de duivel bezeten zijn? Kan ik niet bij iedereen blijven horen, zoals tot nu toe, en toch Jood zijn?’

3.

Het oorspronkelijke christendom - ook wel het ‘oerchristendom’ genoemd, lijkt naar wereldse maatstaven een onmogelijke zaak, ook voor de meeste gelovigen, ook voor ons. Maar als je goed om je heen kijkt, is het voor een wereldwijde menigte gelovigen én ongelovigen, helemaal niet onmogelijk. Zij *doen* het gewoon, vanzelfsprekend, zonder er al te veel bij stil te staan: geven en delen, niet terugslaan, maar als het moet wel opstaan en redden wat er te redden valt. En dan niet zo’n beetje, zoals de meesten van ons toch best wel van goede wil zijn, maar helemaal, met huid en haar, geld en goed, lichaam en ziel. Het ‘Messias-lichaam’ tegen de dood, noemt Paulus die meestal onzichtbare samenhang van mensen.

Wij hoeven niet de pretentie te hebben ‘ware christenen’ te zijn in de meest oorspronkelijke betekenis; dat wij deel zouden uitmaken van dat ‘Messias-lichaam’. Maar we kunnen ons wel regelmatig afvragen, zoals we tijdens de zondagse bijeenkomsten plachten te doen, of we dat wel willen en hoe dan? En we kunnen het advies van Paulus ter harte nemen, om in elk geval wakker te blijven: te zien wat is, goed geïnformeerd te zijn, met hart en hersenen. En dat we ons niet laten afbrengen van waar we toch ten diepste in geloven, maar nuchter blijven, afzien van alle soorten verdovingen en afstompingen die ons verleiden om weg te kijken en niets te doen.

En toch maar blijven hopen dat ooit redding zal dagen – is het niet van de Verenigde Staten van Europa dan misschien dankzij dat ongrijpbare Messias-lichaam, waar we in deze Ekklesia wekelijks een graantje matze van hopen mee te pikken en met dat gebaar amen zeggen.